

## **Vammaisneuvosto – lausuntoluonnos 30.10.2025 hyvinvointialueen palveluverkkoesitykseen**

Keski-Suomen vammaisneuvosto on perehtynyt hyvinvointialueen *vaiheen 2 palveluverkkoesitykseen* ja pitää esityksen tavoitteita pääosin kannatettavina ja oikeansuuntaisina tässä taloustilanteessa. Esitys tukee hyvinvointialueen tavoitetta varmistaa palvelujen yhdenvertaisuus, toiminnan taloudellisuus ja hoitoketjujen sujuvuus koko maakunnassa. Vammaisneuvoston olisi toivonut laajempaa vaikutusten arviointia vammaisiin, vammautuneisiin ja pitkäaikaissairaisiin henkilöihin.

Vammaisneuvosto näkee palveluverkkoesityksen edistävän palveluiden kokonaisuuden selkeyttämistä ja resurssien parempaa kohdentamista, mutta korostaa, että toimeenpanossa on varmistettava palveluiden saavutettavuus, esteettömyys ja henkilökohtaisen avun jatkuvuus kaikille vammaisille henkilöille.

### **Vammaisneuvoston painotukset**

#### **1. Saavutettavuus ja esteettömyys**

- Vammaisneuvosto painottaa, että kaikkien uusien ja uudistettavien palvelupisteiden tulee täyttää esteettömyyskriteerit sekä fyysisen ympäristön että digitaalisten palveluiden osalta. Digipalveluiden laajentamisessa tulee huomioida riittävästi kaikkien asiakkaiden toimintakyky, laiteosaaminen tai kognitiiviset rajoitteet.
- Palvelupisteiden suunnittelussa ja sijoittelussa on huomioitava liikkumisrajoitteiset, kuulovammaiset, näkövammaiset ja neurokirjon asiakkaat. Huomioitava on Kela-taksien riittävyys ja pääsy palvelupisteisiin.
- Digipalvelujen lisääntyessä on varmistettava, että ne ovat saavutettavia ruudunlukuohjelmien ja selkokielen avulla. Tekoälyllä toimiva etäyhteys ei ymmärrä murteita, puhevammaisen puhetta eikä pitkiä lauseita. Kuinka voidaan katsoa digipalveluiden olevan riittävän kattavat kaikille iän, toimintakyvyn, ymmärtämisen tai kommunikoinnin osalta?
- Kuulovammaisten osalta pitää huomioida, että palvelupisteiden induktiosilmukat merkitään selkeästi ja niistä ilmoitetaan valtakunnallisessa tiedostossa (kuulokuvat.fi). Näitä silmukoita pitää myös huoltaa ja varmistaa, että ne toimivat.
- Mielenterveys- ja päihdetyössä on huomioitava esteettömyys ja saavutettavuus. Palveluita pitäisi saada myös kotiin (kotikatkot).
- Onko suun terveydenhuollon kontti-palvelussa huomioitu esteettömyys ja saavutettavuus?
- Jyväskylän keskustan neuvola ei ole esteetön. Uusi tila pitäisi saada mahdollisimman pian.

#### **2. Palvelujen saavutettavuus eri alueilla**

- Vammaisneuvosto korostaa, että palvelujen keskittäminen ei saa heikentää vammaisten henkilöiden mahdollisuutta saada apua omalla paikkakunnallaan.
- Pitkät etäisyydet ja heikot liikenneyhteydet voivat muodostua merkittäväksi esteeksi erityisesti niille, jotka ovat riippuvaisia kuljetuspalveluista tai saattajasta.

- Ilta- ja viikonloppupäivystyksen keskittäminen voi johtaa hoidon viivästymiseen tai estymiseen.
- Toimeenpanossa tulee arvioida kuljetuspalveluiden riittävyys suhteessa uusiin palvelurakenteisiin.
- Jäljelle jäävien sote-keskusten asiakasmäärät tulevat kasvamaan, palveluiden saatavuus on turvattava esimerkiksi aukioloaikoja pidentämällä
- Eri vamma ryhmät pitää huomioida palveluissa ja pitää pystyä huomioimaan missä vammaisen henkilö saa riittävän henkilökohtaisen palvelun esimerkiksi, jos vammaisen henkilö joutuu ensiapuun ilman että hänellä on saattajaa tai avustajaa mukana.
- Selvityksessä arvioidaan säästöjä saatavan 18,6 Me/ vuodessa. Vammaisten näkökulmasta syntyy todennäköisesti seuraavia piilokustannuksia: Lisääntyneet kuljetuspalveluiden ja saattajapalveluiden tarpeet, viivästynyt hoito ja kuntoutus mikä lisää erikoissairaanhoidon tarvetta, toimintakyvyn heikkeneminen, joka kasvattaa pitkäaikaisen hoidon ja asumispalveluiden tarvetta. Hajautettujen yksilöllisten ratkaisujen järjestäminen, joka on hallinnollisesti ja taloudellisesti raskaampaa. Ennaltaehkäisevien palveluiden puute, mikä voi johtaa kriisiytyneisiin tilanteisiin ja kiireellisiin toimenpiteisiin.
- Huhtasuon sote-asemasta luopuminen on herättänyt huolta. Alueella asuu paljon iäkkäitä ihmisiä, joilla ei ole autoa käytössä. Kulkeminen julkisilla kulkuneuvoilla on hyvin haastavaa ja kela taksin saatavuus vaikeaa. Olisiko mahdollista säilyttää alueella, vaikka palvelupiste?

### **3. Yksilölliset palvelutarpeet ja palveluohjaus**

- Vammaisneuvosto painottaa, että yksilöllinen palveluohjaus ja asiakaslähtöisyys on säilytettävä palveluverkkomuutoksissa.
- Henkilökohtaisen avun, asumispalveluiden ja tulkkauspalveluiden on toimittava saumattomasti riippumatta palvelupisteiden muutoksista.
- Palveluohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden tulee olla riittävän saavutettavissa myös kasvokkain, ei ainoastaan sähköisten kanavien kautta.
- Näytteenottopalvelut tulee turvata palvelupisteillä, yksilöllisyys huomioitava.
- Vammaisille ja pitkäaikaissairaille tehtävä yksilöllinen palvelusuunnitelma, jotta palvelut toimivat hänen kohdallaan.

### **4. Avoterveydenhuollon ja kuntoutuspalveluiden rooli**

- Toimeenpanossa on varmistettava, että avoterveydenhuollon vastaanotot ja kuntoutuspalvelut ovat saavutettavissa ilman kohtuuttomia matkoja.

- Erityisesti fysioterapia, toimintaterapia ja apuvälinepalvelut ovat vammaisten henkilöiden arjessa välttämättömiä, eikä niiden saatavuus saa heiketä alueellisten muutosten seurauksena.
- Yhteistyö erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välillä on vahvistettava niin, että hoitoketjut ovat katkeamattomia ja tiedonsiirto sujuvaa. Kirjaamiseen tulee kiinnittää huomiota.

## **5. Osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet**

- Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että vammaiset henkilöt ja heidän edustajansa osallistuvat aktiivisesti palveluverkkomuutosten suunnitteluun, arviointiin ja seurantaan.
- Toimeenpanossa on luotava pysyvä rakenne vammaisneuvoston kuulemiselle, erityisesti esteettömyyteen, kuljetuspalveluihin ja palvelujen saavutettavuuteen liittyvissä päätöksissä. Kuulemisessa on huomioitava, että asiat tulevat hyvissä ajoin vammaisneuvostolle. Keskustelu ja avoimuus vievät asioita eteenpäin.

---

## **Yhteenveto**

Keski-Suomen vanhusneuvosto hyväksyy palveluverkkoesityksen esittämillään huomioilla. Toimeenpanossa tulee ottaa käyttöön raportointimalli, joka tarkastelee erityisesti:

- esteettömyyden toteutumista,
- palvelujen yksilöllistä saavutettavuutta eri vammaryhmille,
- kuljetuspalveluiden toimivuutta,
- asiakkaiden kokemuksia

Vammaisneuvosto ehdottaa, että hyvinvointialue raportoi säännöllisesti vammaispalveluiden saatavuudesta ja laadusta sekä käsittelee raportin yhdessä neuvoston kanssa.

## **Lopuksi**

Vammaisneuvosto muistuttaa, että todellinen yhdenvertaisuus palveluissa toteutuu vain, jos ne ovat kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä riippumatta henkilön toimintakyvystä tai asuinpaikasta. Hyvinvointialueen tulee sitoutua kuulemaan vammaisneuvostoa aktiivisesti myös toimeenpanon ja seurannan aikana, jotta palveluverkkomuutokset tukevat aidosti esteetöntä ja yhdenvertaista Keski-Suomea.

Vammaiset ja toimintarajoitteiset eivät ole yhtenäinen ryhmä – heidän tarpeensa vaihtelevat. Palveluverkkouudistus ei saa perustua oletuksiin, vaan tietoon, kokemukseen ja ihmisoikeusperustaisuuteen. Hyvinvointialueen on varmistettava, että uudistus ei lisää eriarvoisuutta vaan tukee kaikkien keskiuomalaisten hyvää arkea.

|                                                                                                                                                                                                      | PÄÄTÖSESITYS                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Järjestämisen näkökulma</b><br><br>Saavutettavuus, saatavuus, laatu, toimintavarmuus, yhdenvertaisuus                                                                                          | Vammaisneuvosto ymmärtää, että palveluverkon tiivistäminen on välttämätöntä hyvinvointialueen taloustilanteessa. Palveluverkkoa tiivistettäessä tulee huomioida vammaisten asiakkaiden erityistarpeet palveluille.                                                                                                                                                         |
| <b>2. Ihmiset, väestöryhmät</b><br><br>Terveys ja hyvinvointi; kokemus hyvinvoinnista ja terveydestä; väestöryhmät, joihin vaikutukset erityisesti kohdistuu; sukupuolivaikutukset; lapsivaikutukset | Palveluita muutettaessa tai suunniteltaessa uusia on tehtävä vammaisvaikutusten arviointi.<br><br>Saatua asiakaspalautetta tai huoli-ilmoituksia on seurattava aktiivisesti.                                                                                                                                                                                               |
| <b>3. Hyvinvointialueen / kuntien /alueiden elinvoima</b><br><br>Alueiden veto- ja pitovoima, yritystoiminnan edellytykset                                                                           | Linjaukset vähentävät kuntien veto- ja pitovoimaa, yrityksien paikkakunnille tulon houkuttelevuutta, lapsiperheet lähtevät peruspalveluiden perässä pois paikkakunnilta. Eriarvoistaa alueita.                                                                                                                                                                             |
| <b>4. Talousvaikutukset</b><br><br>Välittömät talousvaikutukset, pidemmän aikavälin talousvaikutukset                                                                                                | Yksiköiden sulkemisella vaikutuksia kuntien työttömyyteen, jos henkilöstö ei pysty ottamaan muualta tarjottua työtä. Riskinä on, että palveluverkkomuutokset vaikuttavat asukkaiden hyvinvointiin negatiivisesti.                                                                                                                                                          |
| <b>5. Henkilöstö</b><br><br>Työhyvinvointi, rekrytointi                                                                                                                                              | Henkilöstön hyvinvoinnista on huolehdittava erityisesti muutostilanteista. Niiden yksiköiden kohdalla, missä toiminnasta luovutaan, tulee henkilöstön sijoittumisessa uusiin tehtäviin huomioida kokonaistilanne, ei pelkkää osaamista ja työkokemusta. Työn vastaanottaminen toiselta paikkakunnalta ei aina ole mahdollista, millä on vaikutuksia kuntien työttömyyteen. |
| <b>6. Ympäristö</b><br><br>Liikenne, rakennukset, tilat                                                                                                                                              | Esteettömyys palvelupisteisiin huomioitava. Sote rakennukset ovat yleensä esteettömiä, mutta digipalveluiden kohdalla tämä on varmistettava.<br><br>Pitkät palvelumatkat eivät sovi ympäristönsuojeluun (vihreä ajattelu)                                                                                                                                                  |
| <b>6. Seutuvaikutukset – maaseutu</b><br><br>Maaseudun elinvoima, vaikutukset maaseudun ihmisiin                                                                                                     | Sote-asemasta luopumisella on vaikutuksia kunnan elinvoimaan. Riskinä on myös muiden palveluiden häviäminen, esimerkiksi apteekkipalvelut.                                                                                                                                                                                                                                 |

|                                                                                                                |                                                                                                                                  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>8. Seutuvaikutukset – kaupunkiseudut</b><br><br>Kaupunkiseutujen elinvoima, vaikutukset kaupunkien ihmisiin | Kaupunkien vetovoima ja elinvoima kasvaa. Asukkaat keskittyvät isoihin taajamiin. Riskinä kasvukeskusten palveluiden riittävyys. |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|